

ประวัติอำเภออุทัย

เดิมอุทัยมีฐานะเป็นเมืองหนึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีที่ตั้งเมืองอยู่ที่บ้านเมืองเก่า (ปัจจุบันอยู่ในท้องที่อำเภอเกษตรสมบูรณ์) หลวงไกรสิงหนาทเป็นเจ้าเมืองปกครองขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร ต่อมาได้บรรดาเป็นพระยาไกรสิงหนาท พระไกรสิงหนาทผู้นี้ไม่มีบุตรสืบตระกูล จึงได้มีใบบอกแจ้งไปทางกรุงเทพมหานครให้ตั้งนายฤๅชาซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถดีให้เป็นเจ้าเมืองแทน โดยได้บรรดาศักดิ์เป็นหลวงไกรสิงหนาทและพระยาไกรสิงหนาทตามลำดับ

ระหว่างที่พระยาไกรสิงหนาทปกครองเมืองอยู่นั้น ปรากฏว่าเมืองอุทัยมีพลเมืองเพิ่มขึ้น ที่ตั้งเมืองเริ่มคับแคบจึงได้ย้ายเมืองมาอยู่ที่บ้านกุดเชือก (บ้านยาง ซึ่งเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเกษตรสมบูรณ์ปัจจุบัน) เมื่อพระยาไกรสิงหนาทชราภาพลงก็ได้มีใบบอกไปยังกรุงเทพมหานคร ให้ตั้งนายบุญมาบุตรชายคนโตของตนเป็นผู้ปกครองแทน ต่อมาจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระยาไกรสิงหนาทแทนบิดา และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาภักดีฤๅชยจางวาง ซึ่งต่อมาได้ทำการย้ายเมืองจากบ้านกุดเชือกไปอยู่ที่บ้านโนนเสลา (ปัจจุบันอยู่ในที่ตำบลหนองคู อำเภออุทัย) เพราะเห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสม และได้ให้กรมการเมืองไปขุดร่อนเอาทองซึ่งเป็นทองเนื้อดีที่บ่อไซ้โหลในภูเขาพระยาฝ่อ (ปัจจุบันอยู่ในท้องที่อำเภอภักดีชุมพล) หล่อเป็นแท่งส่งไปยังกรุงเทพมหานครเพื่อเป็นการส่งส่วยอากรแทนเงินของราษฎร ซึ่งในสมัยนั้นการครองชีพของราษฎรยังขัดสน

เมื่อย้ายเมืองไปอยู่ที่บ้านโนนเสลา ปรากฏว่าราษฎรในเขตตำบลนางแดดและตำบลหนองบัวแดงได้รับความเดือดร้อน มีความลำบากในการติดต่อเจ้าหน้าที่เพราะอยู่ไกลจากตัวเมืองมาก ได้รับความไม่สะดวกในด้านการปกครอง จึงได้มีใบบอกแจ้งไปยังกรุงเทพมหานครซึ่งก็ได้แต่งตั้งให้พระยาชุมพลภักดีมาเป็นเจ้าเมืองเกษตรสมบูรณ์ โดยให้ตั้งบ้านเมืองอยู่บ้านหนองแพ้ง ตำบลหนองบัวแดง ซึ่งในปัจจุบันยังมีคูและซากกำแพงเมืองปรากฏอยู่จนถึงทุกวันนี้

ในปี พ.ศ. 2440 ประเทศไทยได้เปลี่ยนรูปการปกครองจากแบบจตุสดมภ์มาเป็นมณฑลเทศาภิบาลแทน ได้ตั้งร้อยโทขุนแฉ้วภักดี (โตะ) มากำกับราชการอยู่ที่เมืองอุทัยเมื่อ พ.ศ. 2442 เมืองอุทัยก็ถูกยุบฐานะลงมาเป็น อำเภออุทัย โดยขึ้นตรงต่อเมืองชัยภูมิ และให้หลวงพรหมภักดี (ท้าวหล้าอ้วย) ยกกระบัตรเมืองชัยภูมิมาเป็นอำเภออุทัย

ต่อมาทางราชการได้แต่งตั้งให้หลวงพินิจคงคามาเป็นนายอำเภอภูเขียว เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2444–2445 หลวงพินิจคงคาได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากบ้านโนนเสลา ไปตั้งใหม่ที่บ้านฝักปัง (ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอภูเขียวในปัจจุบัน) โดยใช้นามว่าอำเภอภูเขียว ต่อมาในปี พ.ศ. 2449 ได้แยกอำเภอภูเขียวออกเป็น 2 อำเภอ คือ อำเภอภูเขียวและอำเภอเกษตรสมบูรณ์ที่บ้านลาดหนองสามหมื่น (บ้านลาด ตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียวในปัจจุบัน) โดยมีหลวงนรินทร์สงครามเป็นอำเภอคนแรก

ในปี พ.ศ. 2452 พระยาจำแสงได้มาตรวจราชการที่อำเภอภูเขียวและอำเภอเกษตรสมบูรณ์ เห็นว่าอำเภอทั้งสองใกล้กันมาก จึงได้ยุบอำเภอเกษตรสมบูรณ์ลงมาเป็นที่อำเภอสมบูรณ์ โดยให้ขึ้นกับอำเภอภูเขียว และย้ายที่ว่าการกิ่งอำเภอไปตั้งที่บ้านยาง (ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเกษตรสมบูรณ์ในปัจจุบัน) เรียกชื่อว่า "กิ่งอำเภอบ้านยาง"

ในปี พ.ศ. 2460 ขุนสารกิจฉนิตดำรงตำแหน่งนายอำเภอภูเขียว ทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอภูเขียวเป็น อำเภอฝักปัง เพื่อให้ตรงกับสถานที่ตั้งที่ว่าการอำเภอและได้เปลี่ยนใช้ชื่อ "อำเภอภูเขียว" อีกครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2482 ซึ่งการเปลี่ยนชื่อกลับมาเป็นอำเภอภูเขียวครั้งนี้ทางราชการได้ตั้งชื่อผิดพลาดไป กล่าวคือทางอำเภอภูเขียวได้รายงานการขอตั้งชื่อกิ่งอำเภอบ้านยาง (เกษตรสมบูรณ์ปัจจุบัน) ซึ่งได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอโดยใช้ชื่อว่าอำเภอภูเขียว เพราะว่ามีภูเขาเขียวอยู่ในท้องที่อำเภอ และขอเปลี่ยนชื่ออำเภอฝักปังเป็นอำเภอเกษตรสมบูรณ์แทน แต่ราชการได้ตั้งชื่ออำเภอฝักปังว่า "อำเภอภูเขียว" ซึ่งไม่ตรงกับสถานที่ปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2481 ทางราชการเห็นว่าอำเภอภูเขียวมีภูมิประเทศกว้างขวาง มีผลเมืองมาก (ประมาณเกือบสองแสนคน) และมีระยะทางห่างไกลจากตัวจังหวัดมาก (ประมาณ 80 กิโลเมตร) การคมนาคมไม่สะดวก ต้องเดินทางด้วยเท้าหรือใช้ช้างม้าเป็นพาหนะ จึงให้ก่อตั้งศาลจังหวัด ที่ทำการอัยการจังหวัด และเรือนจำประจำอำเภอ โดยใช้เวลาก่อสร้างอยู่ประมาณ 5 ปี จึงได้ประกาศเปิดทำการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2485

ในปี พ.ศ. 2490 ทางราชการก็ได้ประกาศตั้งคลังอำเภอภูเขียวขึ้น เพราะเล็งเห็นว่าที่ตั้งอำเภอภูเขียวมีสภาพอยู่ในหุบเขาล้อมรอบและมีผลเมืองมาก ระยะทางห่างไกลจากจังหวัด และมีเงินจำนวนมากอยู่ในความรับผิดชอบ ประกอบกับทางราชการได้ตั้งศาล เรือนจำและอัยการประจำศาล กองตำรวจ และการไปรษณีย์โทรเลขเป็นหน่วยราชการ เกือบจะไม่ต่างจากจังหวัดแต่ประการใด แต่หน่วยงานดังกล่าวก็ได้ตั้งอยู่จนถึงปัจจุบันนี้และมีปริมาณงานเพิ่มมากขึ้นทุกปีเนื่องจากอำเภอภูเขียว มีพื้นที่มาก ในปี พ.ศ. 2501 ทางราชการได้ประกาศแยกพื้นที่ออกเป็นกิ่งอำเภอ 2 แห่ง คือ กิ่งอำเภอแก้งคร้อและกิ่งอำเภอคอนสาร ซึ่งต่อมากิ่งอำเภอทั้งสองได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ. 2502 และปี พ.ศ. 2507 ทางราชการได้ประกาศตั้งกิ่งอำเภอบ้านแท่น โดยแยกจากอำเภอภูเขียวอีกครั้งหนึ่ง และได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ. 2512

จากประวัติดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่าในอดีตอำเภอภูเขียวเป็นอำเภอที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์มาก กล่าวคือ เคยเป็นเมืองเก่าซึ่งมีเจ้าเมืองที่มีบรรดาศักดิ์ถึงชั้นพระยาพานทอง ดังนั้นถึงแม้จะถูกยุบฐานะลงมาเป็นอำเภอแล้วก็ตาม ทางราชการก็ยังเห็นความสำคัญอยู่มาก ถึงกับตั้งหน่วยราชการที่สำคัญ ๆ พิเศษกว่าอำเภอทั่วไป เช่น ศาลจังหวัด ที่ทำการอัยการจังหวัด ขนส่งจังหวัด เรือนจำอำเภอ และคลังอำเภอขึ้น นอกจากนี้ยังได้พิจารณายกฐานะขึ้นเป็นอำเภอชั้นเอกเมื่อปี พ.ศ. 2490 โดยมีนายช้อย เปรมไทย มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอชั้นเอกคนแรก และนายอำเภอคนต่อมาก็เป็นข้าราชการชั้นเอกทุกคน ในขณะที่เวลานั้น ตำแหน่งปลัดจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ

เป็นเพียงข้าราชการชั้นโทและผู้ว่าราชการชั้นโท และผู้ว่าราชการจังหวัดสมัยนั้นก็เป็นผู้ว่าราชการชั้นเอกเช่นกัน